La guerra submarina que va enfonsar vaixells entre Port-Vendres i l'Empordà

Els arxius documenten atacs britànics durant la Segona Guerra Mundial, però també enfonsaments provocats per submarins alemanys entre 1916 i 1918 amb la badia de Roses com a lloc de pas

La història del Joven Antonio, el pesquer de Roses que el 24 de juliol de 1944 va quedar atrapat amb les xarxes al submarí britànic HMS Ultimatum, va ser un capítol més de la guerra submarina que es va desenvolupar durant la Segona Guerra Mundial entre la costa de la Catalunya Nord, al sud de França, amb el port estratègic de Port-Vendres, i les aigües del golf de Roses i el cap de Begur. Aquell incident, que l'EMPORDÀ va reconstruir el 27 d'octubre passat a partir del testimoni del pescador Enric Badosa i dels diaris de patrulla de la Royal Navy, permet descobrir una realitat molt més extensa. El litoral empordanès no era només un lloc de pas per als submarins militars. Formava part d'un escenari d'operacions on es vigilaven rutes comercials, es perseguien carregaments estratègics, es desembarcaven agents i s'enfonsaven vaixells.

La neutralitat espanyola no va impedir que les dues grans guerres mundials tinguessin conseqüències davant de les nostres costes. Entre el cap de Begur i Port-Vendres hi ha documentats diversos enfonsaments, atacs fallits i missions de vigilància submarina. Alguns episodis van acabar amb desenes de víctimes. En d'altres, les tripulacions van aconseguir salvar-se i van arribar a poblacions de la Costa Brava, on van rebre l'ajuda dels veïns. Aquests fets, recollits en els arxius militars britànics, alemanys, francesos i nord-americans, també van deixar rastre a la premsa local i als documents municipals.

El port de Port-Vendres, situat a pocs quilòmetres de la frontera de Portbou i Cervera, va adquirir una importància especial durant la Segona Guerra Mundial. Després de l'ocupació alemanya del sud de França, el novembre de 1942, les seves instal·lacions portuàries van quedar integrades en el dispositiu militar de l'Eix. El port, protegit per les defenses de la costa, era utilitzat per embarcacions de transport i unitats militars alemanyes. Per als submarins britànics que operaven al Mediterrani occidental, els accessos a Port-Vendres es van convertir en una zona de caça.

Un dels primers enfonsaments documentats en aquest sector es va produir el 12 d'abril de 1943. El submarí britànic HMS Unruly, comandat per John Paton Fyfe, va interceptar i enfonsar davant del cap de Biarra el mercant Aalborg, un vaixell danès que havia passat a control alemany. En les comunicacions militars britàniques també apareixia amb el seu nom anterior, Saint-Lucien. El submarí havia disparat dos torpedes, i les explosions van confirmar l'impacte.

La jornada anterior ja s'havia produït un incident especialment significatiu. El mateix HMS Unruly havia localitzat un mercant que navegava cap al sud amb els colors espanyols pintats al buc. Malgrat identificar les marques de la companyia naviliera Bachi, el comandant va ordenar disparar dos torpedes. Tots dos van passar per sota de l'embarcació i van acabar explotant contra la costa. El vaixell va escapar. Aquest episodi demostra fins a quin punt la presència de mercants neutrals també

estava exposada al perill en aquella zona de navegació.

L'activitat britànica es va intensificar durant la primavera de 1944. L'1 de maig, l'HMS Untiring, sota el comandament de Robert Boyd, va enfonsar l'Astrée, un mercant francès que havia estat requisat pels alemanys i rebatejat Siena. El vaixell havia sortit de Barcelona amb un carregament de mineral de ferro. A les 4.44 hores, el submarí britànic va llançar quatre torpedes des d'una distància aproximada de 730 metres. Un va impactar al centre de l'embarcació, que es va anar enfonsant fins a desaparèixer sota l'aigua.

Vint dies després, el 21 de maig de 1944, un altre submarí britànic, l'HMS Upstart, va enfonsar el Saumur davant de Port-Vendres. El mercant, que també havia passat per mans italianes amb el nom de Tolentino, transportava mineral de ferro. Dos torpedes van impactar contra el buc i el van enviar al fons del mar.

Un dels episodis més importants es va produir el 2 de juny de 1944, només quatre dies abans del desembarcament aliat a Normandia. Aquell matí, el submarí britànic HMS Ultor, comandat per George Edward Hunt, patrullava davant de Port-Vendres. El seu objectiu era interceptar embarcacions militars alemanyes que sortien del port. El seu patrullatge, per raons òbvies de distància nàutica, traspassava sovint les aigües territorials franceses, internant-se en el mar de l'Empordà.

Entre aquestes unitats hi havia l'Alice Robert, un antic vaixell mercant francès construït a Dinamarca el 1934. Originàriament destinat al transport de fruita, havia estat requisat pels alemanys i transformat en una embarcació militar equipada amb canons i armament antisubmarí. Amb la identificació SG 11, formava part del dispositiu de protecció del trànsit marítim de la Kriegsmarine.

Aquell matí havia sortit de Port-Vendres acompanyat d'una altra embarcació militar per efectuar una missió de recerca de submarins entre el port i la frontera espanyola. L'HMS Ultor va aconseguir situar-se en una posició favorable i, a les 8.34 hores, va llançar tres torpedes. Un va impactar contra l'Alice Robert i el va enfonsar. Dels 202 homes que formaven la tripulació, 27 van morir o van desaparèixer, mentre que els altres 175 van ser rescatats.

Les restes de l'Alice Robert en un control de la Marina Francesa / Marine Nationale

El submarí britànic va aconseguir escapar de les càrregues de profunditat llançades després de l'atac. L'Alice Robert, conegut entre els submarinistes com Le Bananier pel seu antic ús comercial, continua al fons del mar. La seva estructura, partida en dues seccions, és un dels derelictes més coneguts de la costa de la Catalunya Nord.

Els naufragis de l'Astrée, el Saumur i l'Alice Robert es troben aproximadament entre els 45 i els 50 metres de profunditat i constitueixen testimonis materials d'aquella guerra. A diferència del suposat submarí enfonsat prop del cap Norfeu, del qual parlaven antigues històries dels pescadors de Roses, aquests vaixells han estat localitzats, identificats i documentats.

Les operacions submarines no es limitaven a l'entorn immediat de Port-Vendres. Els registres militars documenten la presència de submarins davant del cap de Creus i al golf de Roses des dels primers anys del conflicte.

El juny de 1940, després de l'entrada d'Itàlia a la guerra, el submarí italià Adua va operar en una zona situada a unes quinze milles a l'est del cap de Creus. El seu objectiu era interceptar el trànsit marítim francès. En aquella patrulla va detectar un comboi i va intentar atacar un transport, però la documentació francesa no confirma que aconseguís enfonsar cap vaixell.

També està documentada la presència de l'HMS P36 davant del golf de Roses el 5 de gener de 1942. Aquell matí, el submarí britànic va observar un mercant que navegava cap al sud dins de les aigües territorials espanyoles. La seva patrulla tenia una doble finalitat: vigilar el trànsit marítim i desenvolupar operacions especials. Pocs dies després, el 9 de gener, va desembarcar dos agents a la costa francesa, entre els quals hi havia Peter Churchill, vinculat a les operacions clandestines britàniques.

La missió de l'HMS Ultimatum del juliol de 1944, reconstruïda en el primer capítol d'aquest reportatge, responia a una estratègia semblant. El submarí vigilava el possible transport clandestí de wolframi entre Barcelona i Port-Vendres. Les ordres britàniques es referien expressament a una embarcació espanyola, el Dos Hermanos, que havia de ser interceptada en una zona del golf de Roses entre l'Escala i la punta Falconera. La documentació consultada no permet confirmar que aquella operació arribés a executar-se.

L'activitat submarina alemanya es va mantenir fins als darrers mesos de la Primera Guerra Mundial. El 13 d'abril de 1918, el submarí alemany UB-68, comandat per Heino von Heimburg, va torpedinar el vapor francès Provence en aigües empordaneses, molt a prop del cap de Palamós.

El comandant Heino von Heimburg / Kaiserliche Marine

El mercant navegava de Buenos Aires cap a Marsella amb càrrega general. L'impacte va provocar importants desperfectes al buc, però el vaixell va aconseguir arribar al port de Palamós, on va quedar refugiat. Posteriorment va ser reflotat i reparat.

El cas és especialment interessant perquè es conserva una font documental de l'època. La memòria de la Junta del Port de Barcelona corresponent als anys 1918 i 1919, publicada el 1920, descriu l'intens trànsit de submarins alemanys i els atacs contra vaixells que navegaven prop de les costes catalanes.

El 'Provence', en reparació a Barcelona durant la Primera Guerra Mundial / Port de Barcelona

El document assenyala que hi havia hagut nombrosos torpedinaments davant del golf de Roses, alguns dels quals havien acabat amb l'enfonsament de les embarcacions, mentre que d'altres havien pogut buscar refugi als ports propers.

Notícies relacionades i més

La mateixa memòria identifica el Provence com un d'aquests vaixells i incorpora fotografies de la reparació dels desperfectes causats pel torpede. Les imatges mostren l'abast de l'avaria i permeten documentar materialment un atac que havia tingut lloc davant de la Costa Brava. Continuarà...

Subscriu-te per seguir llegint

Font de l'article: https://www.emporda.info/comarca/2026/11/15/guerra-submarina-enfonsar-vaixells-port-136443571.html